

Maahanmuuttaneet sosiaalipalveluiden asiakkaat kuntouttavassa työtoiminnassa ja sosiaalisessa kuntoutuksessa

Netta Bracone ja Viola Valli, Pirkanmaan hyvinvointialue

Johdanto

Artikkeli esittelee sosiaalihuollon työntekijöiden näkemyksiä maahanmuuttaneiden sosiaalihuollon ryhmäpalveluissa olevien asiakkaiden tarpeita ja niihin vastaamista ryhmäpalveluiden keinoin. Artikkelin pohjana on käytäntötutkimus, joka toteutettiin Pirkanmaalla sosiaalihuollon työntekijöiden ryhmähaastatteluina syksyn 2025 aikana. Haastattelut kohdennettiin sosiaaliohjaajille ja sosiaalityöntekijöille, joilla on ollut tai on maahanmuuttotaustaisia asiakkaita sosiaalihuollon ryhmämuotoisissa palveluissa eli sosiaalisessa kuntoutuksessa tai sosiaalipalveluiden ja työllisyyspalveluiden yhteistyössä sovittavassa kuntouttavassa työtoiminnassa. Kirjoittajat työskentelevät itse pakolaistaustaisten työikäisten asiakkaiden sosiaalipalveluissa, ja ovat artikkelissa hyödyntäneet omaa asiantuntemustaan maahanmuuttaneiden parissa työskentelystä.

Kirjoittajat osallistuvat artikkelilla, asiakastyön kokemuksista käsin, sosiaalipalveluiden saavutettavuuden ja osittain myös vaikuttavuuden arviointiin. Palveluiden integraatio ja yhdenvertaisuus ovat keskeistä, kun puhutaan Suomeen muuttaneiden henkilöiden kotoutumisesta ja laajemmin osallisuudesta yhteiskunnassa (esim. Sapir ja Turtiainen 2025; Granholm ym. 2024; Varjonen ym. 2024). Palvelujärjestelmä voi olla monelle maahan muuttaneelle portti laajempaan yhteiskunnalliseen osallisuuteen ja luottamuksen rakentamiseen uudessa yhteiskunnassa, kun taas ulkopuolelle jääminen lisää marginalisaatiota ja syrjinnän kokemuksia (Sapir ja Turtiainen 2025; Renvik ja Säävälä 2024, Saukkonen 2020, Turtiainen 2009).

Tässä artikkelissa tarkastelemme ryhmämuotoisiin sosiaalipalveluihin pääsyä ja palveluiden sisältöjä asiakkaiden tarpeiden ja palveluiden kehittämisen näkökulmista. Tarve teeman tutkimiselle on lähtenyt työntekijöiden havainnoista siitä, että sosiaalipalveluiden asiakaskunnan monikulttuurisuutta ja -kielisyyttä ei huomioida

riittävästi sosiaali- ja terveyspalveluissa. Erityisesti pakolaiskiintiössä, turvapaikkaprosessista tai ihmiskaupan uhreina tulleilla henkilöillä on usein erityisten toimenpiteiden tarvetta muun muassa sairauden, vamman tai muun syyn vuoksi alentuneen toimintakyvyn, iän, perhetilanteen tai luku- ja kirjoitustaidottomuuden perusteella. Tuen tarpeet ovat usein pitkäkestoisia, eivätkä tarpeet rajaudu kotoutumislain puitteissa säädetylle kahden vuoden kotoutumisajalle (Sapir ja Turtiainen 2025). Toisaalta Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen MoniSuomi-tutkimuksessa tehdyn kyselyn pohjalta maahan muuttaneilla sosiaalipalveluiden tarve ja käyttö on yleisempää mitä koko väestössä (Kuusio ym. 2023).

Sosiaalityön asiakastyöstä käsin nähtynä erityisesti vieraskielisille asiakkaille palveluihin pääsemisen haasteena on usein heikko tai puuttuva suomen kielen taito ja osalla luku- ja kirjoitustaidon puuttuminen sekä puutteelliset digitaidot. Maahan muuttaneilla henkilöillä ei välttämättä myöskään ole tietoa palvelujärjestelmän mahdollisuuksista tukea erilaisissa tilanteissa, jolloin palveluihin hakeutuminen on vähäistä. Vähäinen suomen kielen taito rajaa myös palvelutarjontaa, jota maahanmuuttaneille asiakkaille voidaan myöntää, sillä monia palveluita toteutetaan pelkästään suomen kielellä ilman mahdollisuutta tulkkaukseen. Tämän työntekijät ovat havainneet hakiessaan ryhmämuotoisia palveluita asiakkailleen. Palveluun pääsemisen lisäksi keskeistä on tarkastella sitä, miten palvelut vastaavat tarpeisiin. Ryhmämuotoisten sosiaalipalveluiden tarkastelu maahanmuuttaneiden näkökulmasta on tärkeää onnistuneen kotoutumisen ja aktiivisen kansalaisuuden kannalta, mutta myös palveluiden vaikuttavuuden kannalta. Sosiaalipalveluiden on syytä pysyä moninaistuvan yhteiskunnan kyydissä kehittämällä palveluitaan vastaamaan myös moninaisiin tarpeisiin. (Esim. Saukkonen 2020.)

Artikkeli koostuu käytäntötutkimuksen kuvauksesta, tulosten esittelystä ja analysoinnista sekä johtopäätöksistä. Lopuksi esitämme konkreettisia kehittämissuhteita, joilla voidaan lisätä maahan muuttaneiden asiakkaiden tarpeisiin vastaamista ryhmämuotoisissa sosiaalipalveluissa. Kehittämiskohteina on kielitietoisten ja monitaustaisen asiakaskunnan huomioivien työmenetelmien ja palveluiden kehittäminen, yksilöllisen monialaisen rinnalla kulkevan tuen turvaaminen sitä tarvitseville sekä vahvempi monialaisuus ryhmämuotoisten palveluiden kehittämisessä.

Tutkimuksen tausta ja käsitteet

Artikkelissa käytetään käsitettä maahanmuuttanut. Maahanmuuttotaustaiset asiakkaat ovat hyvin moninainen ryhmä, ja heidän tilanteensa ja tuen tarpeensa vaihtelevat. Yleisesti rajoituksia saatetaan tehdä äidinkielen, kansalaisuuden tai sen perusteella, onko syntynyt Suomessa. THL käyttää maahanmuuttanutta yleiskäsitteenä henkilölle, joka on muuttanut maasta toiseen. Sillä viitataan yleensä henkilöihin, jotka ovat syntyneet ulkomailla. Käsitteellä viitataan kaikkiin eri perustein Suomeen muuttaneisiin henkilöihin. Perusteita voivat olla esimerkiksi perhesyyt, työ, opiskelu tai pakolaisuus. (THL 2026)

Sosiaalipalveluissa asiakkaita tarkastellaan ennen kaikkea elämäntilanteiden ja tarpeiden perusteella.

Selvitystä, jossa on tarkasteltu maahanmuuttotaustaisia tai vieraskielisiä asiakkaita sosiaalihuollon ryhmäpalveluissa on tehty esimerkiksi Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskuksen toimesta (Koivukoski ja Hytti 2023). Raportti on selvittänyt sekä sosiaalisen kuntoutuksen parissa työskentelevien ammattilaisten, järjestötoimijoiden sekä sosiaalisen kuntoutukseen asiakkaiden kokemuksia pääkaupunkiseudulla sosiaalisesta kuntoutuksesta. Samana vuonna 2023 THL julkaisi kuntouttavaa työtoimintaa koskevan selvityksen, jossa kartoitettiin palvelun tilannetta eri hyvinvointialueilla laajemmin (Karjalainen ym. 2023).

Ryhmämuotoiset sosiaalipalvelut: sosiaalinen kuntoutus ja kuntouttava työtoiminta

Sosiaalipalveluissa ryhmämuotoista toimintaa ovat olleet sosiaalinen kuntoutus ja kuntouttava työtoiminta. Sosiaalinen kuntoutus on sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukainen palvelu. Se voi sisältää yksilöohjausta, ryhmätoimintaa, yhteisöllistä osallistumista ja verkostotyötä, joilla pyritään lisäämään yksilön sosiaalista osallisuutta ja vahvistamaan hänen voimavarojaan. Sosiaalisen kuntoutuksen sisällöistä ja tavoitteista sovitaan sosiaalihuollon omatyöntekijän kanssa asiakassuunnitelmassa (Sosiaalihuoltolaki 17§, 1301/2014). Palvelua tarjotaan erityisesti tilanteissa, joissa toimintakyvyn arvioidaan alentuneen esimerkiksi pitkään jatkuneen työttömyyden, sairastumisen, päihteiden käytön seurauksena tai mielenterveysongelmien vuoksi. (Esim. Järvikoski ja Karjalainen, 2015; Metteri 2019; Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.) Sosiaalisen kuntoutuksen järjestäminen on hyvinvointialueiden sosiaalihuollon vastuulla, ja sen tulee tapahtua yhteistyössä terveydenhuollon, työllisyyspalveluiden, opetustoimen ja muiden tarvittavien toimijoiden kanssa.

Kuntouttava työtoiminta taas tähtää ennen kaikkea asiakkaiden työkyvyn vahvistamiseen ja lopulta työelämään pääsemiseen. Kuntouttava työtoiminta on hyvinvointialueen järjestämä sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalipalvelu ja samalla työvoimapalveluiden kuntoutuksellinen toimenpide, jonka tarkoituksena on edistää pitkään työttömänä olleiden henkilöiden toimintakykyä, elämänhallintaa ja työelämävalmiuksia. Jos muut työllistymistä edistävät palvelut eivät ole ajankohtaisia, hyvinvointialue voi järjestää kuntouttavaa työtoimintaa asiakkaan palvelutarpeen perusteella. Kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä ja vastuista on määritelty laissa kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001). Sosiaalista kuntoutusta ja kuntouttavaa työtoimintaa Pirkanmaalla tuottavat osittain samat voittoa tavoittelemattomat yhdistykset ja järjestöt, mutta enenevässä määrin myös hyvinvointialue itse.

Sosiaalinen kuntoutus ja kuntouttava työtoiminta sekä työllistymistä tukevat palvelut ovat olleet jatkuvassa muutoksessa niihin kohdistettavien lakimuutosten ja säästöjen vuoksi. Kuntouttavaa työtoimintaa on kehitetty vahvemmin työllistymistä edistäväksi (STM 2025). Hallitus on hiljattain esittänyt sosiaalihuoltolakiin sosiaalihuollon palveluiden uudistamista. Kuntouttavasta työtoiminnasta annettu laki (189/2001) ja voimassa olevan sosiaalihuoltolain (1301/2014) 17 §:n mukainen sosiaalinen kuntoutus ehdotetaan muutettavaksi siten, että palveluista kootaan uusi työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelu. (HE 2026, 120.)

Sosiaalityön arjessa näkyy, että palveluita ohjaavaa lainsäädäntöä ja organisatorisia ohjeita johdetaan vahvemmin talouden arvoista kuin ihmisoikeus- tai professiolähtöisesti. Jatkuvat muutokset ja säästöt näkyvät käytännössä kuntouttavan työtoiminnan ryhmien lakkauttamisena, yt-toimintoina ja palveluun pääsyn kriteerien korottamisena. Kun ihmiset pudotetaan palveluista yhtäkkiä, eikä korvaavia toimintoja tai saattamista toiseen palveluun ole, on riski, että asiakkaat putoavat kokonaan palveluiden ulkopuolelle ja palveluissa muodostuneen sosiaaliset verkostot katkeavat. Voidaankin sanoa, että kansallisella, alueellisella ja organisatorisella politiikalla ja toimintaohjeilla voidaan vaikuttaa suuresti palveluiden saavutettavuuteen (ks. myös Vanjusov 2022, 73–82).

Kotoutuvan asiakkaan palvelupolku

Maahanmuuttaneet, erityisesti pakkomuuton kokeneet maahan tulijat ovat erinäisten kotouttamistoimien kohteena ja kotoutumista edistävien palveluiden asiakkaina, osa myös sosiaalipalveluiden asiakkaina. Laki kotoutumisen edistämisestä (681/2023) määrittää maahanmuuttaneille tarjottavaa tukea kotoutumisen alkuvaiheessa. Ensisijainen tuki

kotoutujille on kielenopetus kotoutumisaikana, joka nykyisessä kotoutumislaisissa (681/2023) on lyhennetty kolmesta vuodesta kahteen. Edelleen lain mukaan kotoutumisajan jatkoa on mahdollista saada vielä kahdelle vuodelle, jos se on perusteltua kotoutuja-asiakkaan vähäisen koulutustaustan tai monialaisten palveluiden tarpeen vuoksi (Laki kotoutumisen edistämisestä 681/2023, 23 §). Kunta vastaa kotoutumiskoulutuksesta, jota toteutetaan pääsääntöisesti työvoimakoulutuksena (mt. 27 §). Lisäksi kuntien tulee tarjota sekä yksilö- että ryhmämuotoista ohjausta ja neuvontaa kotoutujille (mt. 10§).

Mikäli maahanmuuttaneet asiakkaat eivät syystä tai toisesta kykene kotoutumisaikana etenemään esimerkiksi ammatillisiin opintoihin, seuraava mahdollinen askel työllisyyspalveluissa on työntekijöiden näkemyksen mukaan ollut yhä useammin kuntouttava työtoiminta. Työntekijöiden näkemyksen mukaan kahden vuoden kotoutumisaika on monille täysin riittämätön riittävän suomen kielen taidon saavuttamiseen, varsinkin, kun esimerkiksi Pirkanmaalla puolet tästä kotoutumisajasta on saattanut kuluu kurssipaikan jonottamiseen. Kotoutuminen ei ole lineaarista ja siihen vaikuttavat kaikki elämän osa-alueet, jolloin kotoutumispalvelut tiukkoine määräaikoineen eivät jousta yksilöiden tarpeiden mukaisesti.

Sosiaali- ja terveystyöpalveluissa on yleensä vain isoissa kaupungeissa eriytettyjä palveluita maahanmuuttaneille tai useamminkin pakolaistaustaisille ihmisille kotoutumisen ensimmäisinä vuosina. Muuten maahanmuuttaneet käyttävät kaikille yhteisiä kuntalaisten palveluita. Kolmannella sektorilla on jonkun verran maahanmuuttaneille eriytettyjä ryhmiä ja toimintaa, joka vaihtelee alueittain.

Sosiaalipalveluiden saatavuus ja saavutettavuus monimuotoisessa yhteiskunnassa

Sosiaalipalveluiden saavutettavuudessa ja saatavuudessa kytkeytyy yhteen ymmärrys asiakkaiden tarpeista ja oikeuksista, sekä palveluiden kehittäminen. Lähtökohtaisesti saavutettavat palvelut ovat edellytys ihmisten oikeuksien ja yhdenvertaisuuden toteutumisen kannalta yhteiskunnassa. Saavutettavuus muodostuu kokonaisuudesta, johon sisältyy niin politiikan, talouden, lainsäädännön, organisaatioiden ja niiden integraation, rakenteiden, tiedon, asenteiden kuin yksilöiden tarpeiden ja kokemusten tasot. (Sapir ja Turtiainen 2025; Raitakari ym. 2023; Vanjusov 2022). Artikkelin pohjalla olemme taustoittaneet palveluiden organisatorisia ja lainsäädännöllisiä raameja, mutta tarkastelumme keskittyy palveluiden ryhmämuotoisten palveluiden sisältöihin, sekä asiakkaiden tarpeisiin.

Ensinnäkin, lähtökohtaisesti sosiaali- ja terveystalvet edustavat suomalaista ja pohjoismaisten yhteiskuntien toimintalogiikkaa, joka on perustunut hyvin homogeeniselle käsitykselle palveluiden käyttäjistä (Anis ja Turtiainen 2021, 2). Vaikka väestö on moninaistunut, on palvelujärjestelmän asenteellinen muutos ollut hidasta ja myös kehittäminen tapahtunut usein enemmistön ehdoilla (Sapir ja Turtiainen 2021, 238). Yhtä aikaa kuin palveluiden saavutettavuutta on pyritty kehittämään teknisillä digiloikilla, on purettu kasvokkaista lähineuvontaa ja -ohjausta. Erityisesti sähköiset palvelut, sähköisessä muodossa oleva informaatio ja informaation monikanavaisuus on usein vaikeasti saavutettavaa vieraskieliselle väestölle. Usein koko palvelujärjestelmä on vieras ja taidot hakea tietoa suomalaisessa yhteiskunnassa vasta kehittymässä (Granholm ym. 2024). Toiseksi reitti sosiaalityöhön ja sosiaalipalveluihin tapahtuu usein jonkun toisen ohjaamana, jolloin ollaan riippuvaisia myös siitä, miten palvelujärjestelmässä laajemmin tunnetaan sosiaalihuollon eri palveluita. (Raitakari ym. 2023, Sapir ja Turtiainen 2021, 244-246). Epäselvää on, tiedetäänkö esimerkiksi kolmannella sektorin kohtaamispaikoissa, joissa maahanmuuttaneet käyvät, sosiaalisen kuntoutuksen ryhmien sisällöistä, kun niihin ohjaututaan vain sosiaalihuollon ammattihenkilön kautta. Sosiaalipalveluihin on usein myös jonoa, jolloin asiakkaan motivaation kannattelun vastuu jää ohjaavalle taholle.

Kolmanneksi palveluiden saatavuuteen vaikuttaa se, vastaavatko ne sisällöiltään asiakkaiden tarpeita ja toimintakykyä. Maahanmuuttoon ja erityisesti pakolaisuuteen liittyy tutkimuksissakin tunnistettuja haavoittuvuus- ja hyvinvoinnin riskitekijöitä, jotka vaikuttavat merkittäväällä tapaa myös henkilöiden kykyyn hankkia, saada ja koordinoida palveluita. Esimerkiksi kielen oppimisen taustalla voi olla oppimisvaikeus, psyykinen kuormitus, neurologiset häiriöt, emotionaaliset tai sosiaaliset vaikeudet, tarkkaavaisuuden häiriöt sekä erilaisista fyysisistä vaivoista johtuvat oireet. Kielen oppimisen vaikeudet voivat johtua myös vähäisestä koulunkäyntitaustasta. Osa muualta muuttaneista on luku- ja kirjoitustaidottomia myös omalla äidinkielellään. (Castaneda ym. 2018.) Saavutettavuutta edistettäessä tulee poistaa osallistumisen esteitä, jotka voivat liittyä maahanmuuttaneiden kohdalla esimerkiksi palveluiden sijaintiin tai kommunikaatioon ja kohtaamiseen.

Neljänneksi palveluiden pääsyyn voi myös olla erilaisia ehtoja, jotka monimutkaistavat osallistumista ja tuottavat portinvartijuutta. Erityisesti maahanmuuttaneilla palveluiden saanti on ollut ansaitsemisperusteista eli esimerkiksi palveluun ei pääse ennen kuin osaa riittäväällä tasolla suomea (ks. myös Raitakari ym. 2023.)

Käytäntötutkimuksen toteutus

Aineisto koostuu työikäisten sosiaalipalveluissa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien haastatteluista. Yhteensä seitsemää työntekijää on haastateltu joko ryhmässä tai yksilöhaastatteluissa vuoden 2025 marras- ja joulukuun aikana. Työntekijät ovat kahdelta Pirhan palvelulinjalta työikäisten sosiaalipalveluista ja erityisistä sosiaalipalveluista. Haastattelut on käyty keskustellen siten, että myös tutkijatyöntekijät kertoivat omista asiakaskokemuksistaan aiheeseen liittyen. Ryhmäkeskustelut nauhoitettiin ja litteroitiin ilman tunnustetietoja välittömästi haastattelujen jälkeen. Haastatteluissa kävi ilmi, että maahanmuuttotauksiset asiakkaat ovat ohjautuneet tietyille työntekijöille, minkä vuoksi haastateltavien määrä oli pienehkö.

Haastattelut olivat kestoltaan noin 1,5 tuntia. Litteroitua aineistoa kertyi 41 sivua. Aineiston analyysiä aloitettiin lukemalla haastatteluja ja alleviivaamalla tutkimuskysymyksiin liittyviä teemoja: asiakkaiden tarpeet, palveluiden vastaaminen tarpeisiin ja palveluiden kehitystarpeet. Sen jälkeen nämä otteet kerättiin yhteen. Lopuksi aineistoa käytiin vielä uudelleen läpi jokaisen haastattelun omien painopisteiden ja näkemysten hahmottamiseksi. Toisissa haastatteluissa työntekijät painottivat enemmän yhteiskunnan rakenteita, toisissa asiakkaiden tilanteita ja työtoimintapaikkojen luonnetta. Osalla työntekijöistä oli ollut asiakkaita ryhmämuotoisissa palveluissa satoja, toisilla vain yksittäisiä. Suurin osa haastateltavien asiakkaista oli kuntouttavassa työtoiminnassa, sosiaalisen kuntoutuksen ryhmissä heitä oli vain muutama. Haastatteluissa nousi esiin paljon palvelujärjestelmää ja koko yhteiskuntaa liittyviä haasteita, jotka eivät koske ainoastaan maahanmuuttaneita sosiaalipalveluiden asiakkaita. Näitä ei kuitenkaan tässä tutkimuksessa käsitellä.

Tulokset: Maahan muuttaneiden asiakkaiden tarpeet ryhmämuotoisissa palveluissa

Työntekijöiden puheissa maahanmuuttaneiden asiakkaiden tilanteet ja tuen tarpeet näyttäytyivät moninaisina. Tulokset on jaoteltu kahteen osaan tutkimuskysymysten perusteella. Ensimmäisenä tuodaan esiin työntekijöiden näkemyksiä siitä, millaisia tarpeita ryhmämuotoisiin palveluihin ohjautuvilla maahanmuuttaneilla asiakkailla on. Toinen osio käsittelee työntekijöiden näkemyksiä siitä, miten asiakkaiden tarpeet huomioidaan nykyisessä palvelutuotannossa ja miten ryhmämuotoisia palveluita tulisi kehittää.

Suomen kielen sekä luku- ja kirjoitustaidon vahvistaminen

Maahanmuuttaneet eivät näyttäydy homogeenisenä ryhmänä, mutta tietyt tarpeet korostuvat työntekijöiden haastatteluissa. Suurimpana tarpeena ryhmätoiminnoille ja

erityisesti kuntouttavalle työtoiminnalle esitetään tarve oppia suomen kieli, osalla luku- ja kirjoitustaito sekä opiskelutaitojen lisääminen. Kielitaidon edistäminen nähtiin osana arjen hallinnan lisääntymistä ja kuntoutumista. Suomen kielen oppimiseen tai ylipäättänsä oppimiseen liittyy useita haasteita. Kuntouttavissa työtoiminnoissa vain yhdellä palveluntuottajalla on varsinaista ammatillista suomen kielen opetusta. Osa maahanmuuttotauustaisista ryhmämuotoisten palveluiden asiakkaista on ohjattu sinne, koska heillä ei ole muutenkaan paikkaa, johon he voisivat mennä opettelemaan suomen kieltä. Asiakkaat voivat olla hiljattain tai joitain vuosia sitten maahan saapuneita, osa on ollut Suomessa vuosikymmeniä. Osa on saattanut osallistua kotoutumiskoulutukseen säännöllisesti, opiskella ahkerasti, mutta kielitaito ei siltikään ole edistynyt vaaditulle tasolle. Sen jälkeen kielitaito ei ole riittänyt esimerkiksi ammatilliseen koulutukseen valmistavaan TUVA-koulutukseen ja kotoutumisaika on ehtinyt päättyä. Kotoutumisajan ylittäneelle ei ole työllisyyspalveluissa tarjolla enää koko-aikaista suomen kielen koulutusta, vaan koulutus tulee räätälöidä itse esimerkiksi kolmannen sektorin, vapaan sivistystyön kurssitarjonnasta ja nettikursseista, joista suurin osa on maksullisia. Kotoutumisajalla opiskeltavat kotoutumiskoulutukset eli suomen kielen koulutukset ovat olleet jo vuosia riittämättömiä tarpeeseen nähden ja koulutuksiin on tullut monilla jopa vuoden katkoja ja odotusaikoja.

Toisaalta haastateltavilla oli asiakkaina myös henkilöitä, jotka eivät ole käyneet kotoutumiskoulutusta lainkaan. Eräs työntekijä näki kuntouttavan työtoiminnan hyvänä aloituspaikkana, josta voi lähteä liikkeelle, opetella oppimaan.

H1: "Tosi monet, jotka nyt ohjautuu nyt sosiaalipalveluiden kautta, niin on semmosii, jotka ei tiedä mitä palveluita on mahdollista saada. Esim. tää jota oon tänään tavannut, että miten voi asua Suomessa 30 vuotta ja nyt vasta päässy näihin palveluihin. Se tuntuu ihan hullulta, että on semmosta. Mutta jos hänkin on silloin kun on Suomeen tullut, kasvattanut pieniä lapsia ja sitten lapsenlapsia ja muuta kenen kanssa ollut siellä kotona. Tosi helppohan heidän on tavallaan syrjäytyä ja sit kun heillä on se oma, samasta kulttuurista tulleiden pienempiä yhteisöjä. Niit on yllättävän paljon ja semmosii vahvoja, mutta se ei auta sitä suomen kielen opettelu ollenkaan, kun kaikki sun lähipiiri puhuu sitä sun omaa kieltä. Niin sekin voi estää suomen kielen opettelu, kun sitä ei tarvii oppia. Sulla on silti se lähiverkko ympärillä."

Selkeimpänä asiakasryhmänä työntekijöiden puheissa on pitkään kotivanhempina toimineet naiset, joilla kotoutumisaika ja kotoutumiskoulutukset ovat loppuneet lyhyeen tai

jääneet kokonaan käymättä, jonka vuoksi nyt koulutus- ja työllistymistoimenpiteistä keskeisimpänä nähdään suomen kielen taidon kehittäminen. Joidenkin kohdalla kuntouttava työtoiminta on ensimmäinen kodin ulkopuolinen ohjattu toiminta, ja sen aikana katsotaan, miten esimerkiksi suomen kielen oppiminen lähtee liikkeelle.

Yksilöllisen tuen tarve

Haastatteluissa korostui tarve yksilölliselle ja kokonaisvaltaiselle palvelutarpeen arviolle, tuelle sekä monialaiselle yhteistyölle. Nähtiin, että osa asiakkaista on voinut asua kymmeniä vuosia Suomessa, eikä heidän tilanteitaan ja tuen tarpeitaan ole välttämättä aikanaan selvitetty riittävästi ennen työtoimintaan ohjaamista. Työntekijöiden puheista nousi esiin, että iso osa asiakkaista ei ole saanut tarvitsemiaan palveluita eikä ole ollut niistä tietoinen, mahdollisesti vuosikausiin. Eräs haastateltavista mainitsi, että kokonaisvaltaista palvelutarpeiden arviota tehdään enemmän nuoremmille, ja jos työikää ei ole paljoa jäljellä, saatetaan arvioida, ettei tälle ole enää tarvettakaan.

Isolla osalla varsinkin pidempään maassa olleista asiakkaista niin fyysiset kuin psyykkiset terveyshaasteet vaikuttivat toimintakykyyn. Osalla asiakkaista on traumatausta, minkä takia ryhmämuotoiseen toimintaan voi olla vaikea osallistua. Osalla puolestaan on tarvetta oppimistaitojen arvioinnille.

Työntekijät toivat esiin vahvemman yhteistyön tarpeen terveydenhuollon kanssa. Joissain tilanteissa niin sosiaalipalveluiden kuin palveluntuottajien työntekijät ovat auttaneet asiakasta hakeutumaan terveystalouteen. Työntekijät kokivat toimivina keinoina sen, että asiakkaan mukaan lähdettiin lääkärikäynnille tai, että OMA-valmentaja kirjoitti asiakkaan mukaan lääkärille lähetteen, jossa oli täsmennetty tietoja, joita työkyvyn arviointiin tarvittiin. Tämä oli tarpeen, koska lausunnot ovat olleet puutteellisia.

Kielitaidon vahvistamisen lisäksi osalla asiakkaista oli toimintakykyyn liittyviä haasteita, kuten selkeän vuorokausirytmien puuttuminen. Kodin ulkopuolisen toiminnan merkitys korostui, koska osalle kuntouttava työtoiminta oli ensimmäisiä toimintoja, jonne lähdettiin yksin. Työntekijästä tällöin jo yksin ryhmätoimintaan kulkeminen voi olla iso edistysaskel. Toinen työntekijä kertoi, että asiakas on saanut toiminnasta uuden ystävän, mikä on ollut niin ikään hyvin merkityksellistä asiakkaan hyvinvoinnin ja sosiaalisten suhteiden kannalta. Itsetunnon vahvistuminen, *”että pärjää Suomessa yksin”*, nähtiin voimaannuttavina asioina. Osa työntekijöistä koki pitkään kotona lapsia hoitaneiden vanhempien motivoimisen työelämään haasteelliseksi. Työntekijät pohtivat, että osalla naispuolisista

asiakkaista ei ollut itsellään motivaatiota edetä kohti työelämää, osittain kulttuuritaustasta johtuen.

Tarve yhteisölle

“Kun he ovat ryhmätoimintaan päässeet, niin siitä on tullut tosi tärkeä yhteisö asiakkaalle itselleen. “ (H5)

Työntekijöistä kuntouttava työtoiminta näyttäytyy pidempään ryhmätoiminnassa olleille asiakkaille tärkeänä yhteisönä, jossa muut asiakkaat ja työntekijät luovat turvaa ja auttavat sitoutumaan. Ilman tiettyä vakituista porukkaa ja samaa ohjaajaa sitoutuminen nähtiin asiakkaille haasteellisempänä.

Yksi haastateltavista toi myös esiin, että jo pelkästään ryhmässä mukana oleminen tukee ihmisen kielitaidon kehittymistä ja kotoutumista. Hän mainitsi esimerkkinä ruoanlaittoryhmän, jossa osallistuja pääsee juttelemaan muiden kanssa vapaamuotoisesti kaikenlaisista aiheista. Työntekijöiden kokemuksen mukaan moni ei halua istua yksin kotona, mutta kynnyksellä mennä täysin suomenkielisten ryhmään on liian korkea. Tällöin maahanmuuttaneiden ryhmät on koettu parempina. Lisäksi työntekijöiden tuli huomioida ryhmätoimintoja mietittäessä asiakkaan sukupuoli ja ikä.

Työntekijöiden näkemykset ryhmämuotoisten palveluiden vastaamisesta maahanmuuttaneiden asiakkaiden tarpeisiin

Työntekijöiden mukaan ryhmämuotoiset palvelut vastaavat useimpien asiakkaiden tarpeisiin. Keskusteluissa nousi esiin se, että maahanmuuttaneet henkilöt ovat ryhmämuotoisissa palveluissa toimintakyvyltään hyvin erilaisia. Osalla on esimerkiksi pitkäkin koulutausta ja toisilla ei ollenkaan koulutaustaa. Työntekijät pohtivat, miten suomen kieltä opettavissa ryhmissä pystytään tarjoamaan kaikille sopivaa toimintaa, sellaista, joka vastaa jokaisen tarpeisiin.

H2: “Kuntouttavasta työtoiminnasta ja sosiaalisesta kuntoutuksesta on tullut vähän kielikoulutuksen jatkeita, ja niitä ei oo alun perin tarkoitettu siihen ollenkaan. ... Sitten on ihmisiä, joille nää on oikeesti hyviä, että se on kuntouttavaa ryhmätoimintaa...”

Moni työntekijä toi esiin, että asiakkaiden heikko kielitaito rajoittaa toimintapaikkojen valintaa. Maahanmuuttaneita asiakkaita ohjataan pääasiallisesti kolmeen eri kuntouttavan työtoiminnan paikkaan, joista yksi on ollut selvästi yleisin, sillä siellä on ollut vähintään yhtenä päivänä viikossa opettajan pitämää suomen kielen opetusta. Yleisesti kuntouttavan työtoiminnan rinnalla ei juurikaan käyty erillisellä suomen kielen kurssilla. Vain yksi

työntekijä kertoi myöntäneensä täydentävää toimeentulotukea kielikurssiin, jota asiakas kävi kuntouttavan työtoiminnan rinnalla. Osa työntekijöistä näki vähäisenä asiakkaiden sitoutumisen muihin kielenopetusryhmiin, joita kaupungissa on tarjolla esimerkiksi SPR:n järjestämänä tai kansalaisopistojen tarjoamana. Haastateltavien mukaan kielen opetus ja varsinainen työtoiminta ovat myös liian eriytyneitä, eli tarvittaisiin lisää paikkoja, joissa pystyy esimerkiksi vähäisellä kielitaidolla tekemään jotain tietyn tyyppistä työtehtävää ja oppimaan samalla kieltä. Toisaalta joissain työtehtävissä riittävä suomen kielen taito voi olla työturvallisuuskysymys. Suomen kielen opetusta nähtiin kuitenkin tarpeelliseksi integroida useampiin kuntouttavan työtoiminnan paikkoihin.

Näkemykset maahanmuuttaneiden omista ryhmistä erillään muusta toiminnasta vaihtelivat, niissä nähtiin olevan sekä hyötyjä että haittoja. Erään haastateltavan mukaan on asiakkaita, jotka eivät halua samaan ryhmään pelkästään maahanmuuttotaustaisten kanssa, vaan he ovat toivoneet pääsevänsä suomalaisten kanssa tekemisiin. Kuten aiemmassa tarpeita koskevassa luvussa tuotiin esiin, jo pelkästään suomenkielisessä ympäristössä ajan viettäminen ja vapaamuotoinen toiminta voi vahvistaa asiakkaiden suomen kielen taitoa ja edistää kuntoutumista monella tavalla. Haastattelussa tuotiin esiin myös hyviä kokemuksia siitä, että maahanmuuttanut asiakas oli kuntouttavassa työtoiminnassa sellaisessa paikassa, jossa varsinaista suomen kielen opetusta ei ollut, mutta paikassa osattiin kannustaa suomen kielen käyttämisessä ja toisaalta varmistaa, että asiakas on ymmärtänyt meneillään olevan tehtävän.

Ryhmämuotoisten sosiaalipalveluiden keskittämisen sijaan toimintaa tulisi työntekijöiden mukaan sijoittaa lähelle asiakkaita. Useampi työntekijä mainitsi, että Hervannassa olisi tarpeen olla enemmän maahanmuuttaneille sopivaa ryhmämuotoista toimintaa, jotta ihmiset pääsisivät kotinsa lähellä mukaan toimintaan, ja kynnyksellä osallistua olisi matalampi. Osalle asiakkaista liikkuminen julkisilla voi olla hankalaa, ja säännöllinen toiminta ja vuorovaikutus muiden ihmisten kanssa lähellä kotia vahvistaisi toimintakykyä ja mahdollistaisi sosiaaliset suhteet lähialueen ihmisten kanssa.

Työntekijät näkivät asiakkaiden hyötyvän rinnalla kulkevasta työotteesta, jossa kartoitettiin perusteellisesti asiakkaan tilanne, tuen tarpeet ja toiveet. Tämä nähtiin onnistuneen vaihtelevasti. Hyvinvointialueiden perustamisen jälkeen työllisyyspalveluissa aiemmin työskennelleet sosiaalihuollon ammattilaiset liitettiin osaksi työikäisten sosiaalipalvelujen tiimejä. Heidän mukanaan siirtyi myös asiakkaita, jotka olivat aiemmin olleet ainoastaan työllisyyspalveluissa, eikä heillä toisaalta ollut välttämättä ollenkaan omatyöntekijää

sosiaalipalveluissa. Työllisyyspalveluissa olleessaan kokonaisvaltainen työskentely ja asiakkaiden kartoittaminen oli ollut mahdotonta, kun yhdellä työntekijällä saattoi olla 200 asiakasta. Myös työtoimintapaikkojen yksilöohjausta pidettiin merkittävänä ja tärkeänä tukena asiakkaalle. Kuitenkin myös työtoimintapaikkojen yksilöohjauksen tiiviyydessä on ollut vaihtelua. Työntekijöiden mukaan niin isot rakenteelliset muutokset kuin jatkuva resurssivaje ovat vaikuttaneet siihen, että asiakkaita pystyttäisiin tukemaan kokonaisvaltaisesti.

“...Mulla muutama asiakas on semmoinen kenellä piti sitten päättää se sosiaalinen kuntoutus, maahanmuuttajataustaisia. Ja he oli siellä pitkään olleet ja sinällään hyötynyt siitä palvelusta. Se oli sitä toimintakykyä ylläpitävää ja ainoa asia siinä arjessa ja sanotaanko et elämässä ylipäänsä mikä piti niin kuin jossain. Sit se oli niin kuin vähän ikävä juttu, että se piti sitten päättää ikään kuin tämmöistä linjausten säästösyiden myötä.”
(H5)

Työntekijöillä on huolta ryhmämuotoisista palvelusta poistetuista asiakkaista, joista osa on maahanmuuttaneita, erityisesti keski-ikä ylläikäisiä naisia. Työntekijät kertovat siitä, kuinka asiakkaita on ollut vaikea motivoida uusiin avoimiin yhteisöllisiin ryhmiin, kun heidän pitkäaikainen sosiaalisen kuntoutuksen tai kuntouttavan työtoiminnan palvelunsa on päätetty uusien aikarajojen vuoksi. Ryhmämuotoisten palveluiden kesto rajattiin kahteen vuoteen, minkä jälkeen työntekijöiden oli lopetettava vuosia kuntouttavassa työtoiminnassa mukana olleiden palvelut ja ohjattava heidät avoimeen toimintaan. Näille asiakkaille työtoiminta on ollut toimintakykyä ylläpitävää, ei niinkään työelämään suuntautunutta toimintaa. Osa työntekijöistä katsoo, että ryhmätoiminnoista pois heitettyt ovat jääneet tyhjän päälle, kun ei ole ollut myöskään kriteerejä sosiaalipalveluiden asiakkuuteen tai sosiaaliseen kuntoutukseen. Toisaalta osa asiakkaista on näihin yhteisötoiminnan ryhmiin löytänyt ja mahdollisesti sitä kautta myös ohjautunut uudelleen sosiaalipalveluiden asiakkaaksi.

Johtopäätökset ja pohdinta

Käytäntötutkimuksen pohjalta voidaan todeta, että maahanmuuttaneiden asiakkaiden tarpeisiin vastaamiseen ryhmämuotoisilla palveluilla vaikuttavat pitkälti samat asiat, kuin kenen tahansa sosiaalihuollon asiakkaan. Palvelun tulee olla suunniteltu asiakkaaseen

perusteellisesti tutustuen, häntä kuullen ja ymmärtäen. Toisaalta ryhmämuotoisten palveluiden saavutettavuuteen liittyy tiettyjä haasteita erityisesti maahanmuuttaneiden asiakkaiden kohdalla, ja näitä olemme artikkelissa esitelleet. Sen sijaan, että haastatteluissa olisivat korostuneet vahvat kulttuurierot, niissä painottui yksilöllisten suunnitelmien ja monialaisen tuen tarpeet sekä resurssien riittävyys haasteet sekä omatyöntekijällä, että ryhmämuotoisten palveluiden työntekijöillä. Siinä, ettei välttämättä tunnusteta maahanmuuttaneiden asiakkaiden etnisyyttä sekä taustaa ja yhteiskunnassa niille annettuja merkityksiä, saatetaan ohittaa asiakkaille keskeisiä haasteita, mutta myös voimavaroja (myös Koivukoski ja Hytti 2023, 11). Kulttuurisensitiivisyydellä viitataan siihen, että sen sijaan että asiakasta tarkasteltaisiin jonkun kulttuurin edustajana, onkin keskeistä kohdata yksilönä, kysyä ja pyrkiä ymmärtämään asiakkaan elämäntilannetta ja taustaa (esim. Heino ja Jäppinen 2022).

Keskeisessä roolissa ovat asiakkaiden omatyöntekijät, jotka vastaavat palveluiden koordinoinnista ja yhteydenpidosta eri toimijoiden kuten työllisyyspalveluiden asiakasvastaavien, työtoimintapaikkojen, terveydenhuollon, sosiaalihuollon ja asiakkaan välillä sekä ryhmätoiminnan toteutumisen seuraamisesta. Työntekijöillä tulee olla riittävät ajalliset resurssit pitää yhteyttä työtoiminnan ohjaajiin ja tarjota tarpeen mukaan myös tulkkausta ohjaajien ja asiakkaiden välille, valvoa työtoiminnan toteutumista ja ennen kaikkea tavata asiakasta. Kehittämisessä on myös tärkeää huomioida terveydenhuollon vahvempi osallistuminen osaksi asiakkaan tukipalettia, jos sille on tarvetta.

Erytyisesti sosiaalipalveluiden pidemmissä asiakkuuksissa olevat asiakkaat näyttävät monien palveluiden tarpeessa olevina. Asiakkailla voi olla niin kielellisiä, mielenterveyden kuin somatiikan haasteita. Tällöin korostuu tarve moniammatilliselle yhteistyölle ja monialaisille kuntoutussuunnitelmille, joissa ryhmämuotoiset sosiaalipalvelut on yksi kuntoutumista edistävä tukimuoto muun tuen rinnalla. Kuntoutuminen tapahtuu hitaasti, eikä noudata välttämättä rakenteisiin asetettuja aikarajoja asiakkuuksille. Koska pakolaistaustaisilla asiakkailla on elämässään monia haasteita, voivat asiakkuudet sosiaalityössä olla pitkiä. Esimerkiksi trauman kokeneiden ihmisten toimintakyky kohenee pienin askelin. (Castaneda ym. 2018.)

Haastatteluiden perusteella vaikuttaa siltä, että kuntouttavan työtoiminnan päättäneitä asiakkaita on otettu uudelleen yhteisöllisten avoimien palveluiden kautta palvelutarpeen arvioihin ja sitä kautta myös uudelleen työllistämistöimiin. Tarve saada oikea-aikaista

riittävästä tukesta ydinongelmiin korostuu, jotta asiakas ei päädy tähän palveluiden kierteseen.

Selvityksessä kuntouttavan työtoiminnan ryhmissä muodostuneiden suhteiden ovat asiakkaille merkityksellisiä ja sosiaalista pääomaa. Uuden kielen oppimiseen vaikuttavat monet yksilölliset tekijät, mutta myös yhteiskunnan ja ympäristön merkitys on tärkeä, sillä kieltä opitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. (Castaneda ym. 2018, 71.) Vahvempaa integraatiota voitaisiin saada aikaan kielitietoisuutta vahvistamalla sekä henkilökunnan monimuotoisuutta lisäämällä. Näin voidaan madaltaa kynnyksiä osallistua toimintaan ja edistää eli kieliryhmien välistä vuorovaikutusta. Kielitietoisuuden tärkeimpiä periaatteita on vastavuoroisuuden, osallisuuden ja molemminpuolisen ymmärryksen lisääminen virheettömän kielitaidon saavuttamisen sijasta. (Kotoutuminen.fi 2021.)

Jatkuvat muutokset ryhmämuotoista toimintaa ohjaavassa lainsäädännössä sekä hyvinvointialueiden ja kuntien säästötoimenpiteet aiheuttavat jatkuvia muutoksia ruohonjuuritason toiminnassa. Ne vaikuttavat myös siihen, miten palvelut saadaan vastaamaan asiakkaiden todellisiin tarpeisiin ja työntekijöiden mahdollisuuksiin tukea asiakkaita kokonaisvaltaisesti. Tämän toteavat myös Karjalainen ja kumppanit (2023) raportissaan kuntouttavan työtoiminnan vaikuttavuudesta. Sen lisäksi leikkaukset kotoutumisen tuen palveluihin kuten kotoutumisajan lyhentäminen tulevat niin ikään heijastumaan koko ajan vahvemmin ryhmämuotoisiin sosiaalipalveluihin. Yhä useampi päätyy kotoutumisajan jälkeen ryhmämuotoisiin palveluihin, kun heillä ei ole muuta paikkaa suomen kielen säännölliselle opetukselle kotoutumiskoulutuksen ollessa täysin riittämätön suomen kielen opetteluun. Kotoutumisaikaa tulisikin kirjoittajien näkemyksen mukaan jatkaa yksilölliseen tarpeeseen perustuen nykyistä joustavammin, jotta siihenkin tehtyjen tehostamistoimien haittavaikutuksia saataisiin minimoitua.

Leikkausten ja palvelujen jatkuvan uudistamisen vuoksi monet maahanmuuttaneet ovat nyt tippumassa tai jo tippuneet palveluista: he eivät voi jatkaa ryhmämuotoisissa sosiaalipalveluissa, jos heillä ei ole sosiaalihuollon tarpeita. Heille ei välttämättä ole sopivaa polkua myöskään työllisyyspalveluissa, sillä kotoutumisajan päätyttyä työllisyyspalveluiden kautta ei pääse suomen kielen kursseille. Heille ainoaksi vaihtoehdoksi jää käydä avoimessa sosiaalisen kuntoutuksen paikassa, jossa väki vaihtuu, eikä siellä ole toimintaan kiinnittävää työskentelyä, joka selvityksemme perusteella nähtiin hyvin merkityksellisenä. Toivomme, että myös työllisyyspalveluita kehitettäessä huomioidaan tämä suhteellisen suuri joukko asiakkaita, jotka ovat ohjautuneet

sosiaalipalveluihin vain päästäkseen jonkinlaiseen kielen opetukseen. Sosiaalipalvelujen tehtävänä ei työntekijöiden näkemyksen mukaan ole paikata riittämätöntä kielenopetusta.

Kuntien velvollisuus laatia kotoutumissuunnitelmat työvoiman ulkopuolisille nähtiin erittäin hyvänä asiana. Sen nähtiin edistävän maahanmuuttaneiden kotivanhempien palveluiden piiriin pääsyä sekä tiedonsaantia. Toimintaa, jossa on mahdollista oppia suomen kieltä, keskustella ja saada tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta, tulisi kuitenkin olla enemmän tarjolla. Toimintaa voisi toteuttaa moniammatillisesti, jolloin eri sektoreiden palvelut tulisivat tutuiksi, mutta ottaen myös mukaan jo pidempään Suomessa asuneita maahanmuuttajavanhempia.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan kuntouttavaa työtoimintaa, sosiaalista kuntoutusta sekä vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevaa toimintaa ja vammaisten henkilöiden työtoimintaa koskevan sääntelyn tilalle sosiaalihuoltolain 17 §:ään uutta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelua. Esityksen mukaan "palvelulla on voitava vastata yhdenvertaisesti erilaisissa elämäntilanteissa ja elämänvaiheissa elävien ihmisten tarpeisiin", jolloin lakiin ei säädettäisi toiminnasta yhtä tarkkoja rajoja kuin tällä hetkellä on säädetty. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2026, 300) Toivomme, että artikkelissa nostettuja kehitystarpeita ja lopussa antamiamme kehittämis- ja toimenpide-ehdotuksia hyödynnetään erityisesti uutta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelua kehitettäessä. Toisaalta tarkasteluamme tulee täydentää sekä asiakkaiden että työtoimintaa järjestävien kolmannen sektorin toimijoiden tiedolla. Pyrkimyksenämme on seuraavaksi laajentaa tarkastelua molempiin edellä mainittuihin.

Lähdeluettelo

Anis, M. & Turtiainen, K. (2021) Social Workers' Reflections on Forced Migration and Cultural Diversity. Towards Anti-Opressive Expertise in Child and Family Social Work. *Social Sciences* 10: 79. <https://doi.org/10.3390/socsci10030079>

Castaneda, A., Mäki-Opas, J., Jokela, S., Kivi, N., Lähteenmäki, M., Miettinen, T., Nieminen, S. & Santalahti, P. 2018. Pakolaisten mielenterveyden tukeminen Suomessa. PALOMA-käsikirja. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos.

Granhölm, C., Merikoski, P. & Kulmala, M. (2024) Haavoittuvuus ja osallisuuden haasteet digitalisoituvissa sosiaalipalveluissa. Teoksessa T.-A. Renvik & M. Säävälä (toim.) *Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2023: Näkökulmana väestösuhteet*. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö, 155–165.

Heino, E. & Jäppinen, M. (2022) Näkökulmia kulttuurin merkityksiin sosiaalityön käytännöissä ja tutkimuksessa. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* 30 (2), 174–181.

Järvikoski, A., & Karjalainen, V. (2015). Sosiaalinen kuntoutus kuntoutuksen muotona. Teoksessa A. Järvikoski & V. Karjalainen (toim.), *Kuntoutus, yhteiskunta ja muutos* (s. 189–208). Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Koivukoski, T. & Hytti, T. (2023) Vieraskielisten sosiaalinen kuntoutus. Raportti ammattilaisten ja asiakkaiden kokemuksista. Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Socca. https://socca.fi/wp-content/uploads/2024/12/Vieraskielisten_sosiaalinen_kuntoutus_-_raportti_ammattilaisten_ja_asiakkaiden_kokemuksista_Tuija_Koivukoski_ja_Tytti_Hytti_2023.pdf

Karjalainen, J., Sahrio, A. & Eklin, L. (2023) Kuntouttavan työtoiminnan järjestämisen tilanne hyvinvointialueilla. Palveluiden turvaamista ja yhteistyötä, luovia ratkaisuja hyödyntäen keväällä 2023. THL. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147973/URN_ISBN_978-952-408-214-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kotoutuminen.fi (2021) <https://kotoutuminen.fi/kielitetoisuus-tyoelamassa>. Viitattu 30.4.2026.

Kuusio, H. Mäkipää, L., Klemettilä, K.-L., Nykänen, S., Kytö, S. & Lilja, E. (2023) Kansallinen tutkimus ulkomailla syntyneiden terveydestä, hyvinvoinnista ja palveluista. MoniSuomi 2022 -tutkimus: Keskeisiä havaintoja päätöksenteon tueksi. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos THL. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-208-2>

Laki kotoutumisen edistämisestä 681/2023

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001. (2001). *Finlex*.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010189>

Metteri, A. (2019). Sosiaalinen kuntoutus sosiaalityön käytäntönä: osallisuutta ja toimijuutta tukemassa. Tampere: Tampereen yliopisto.

Renvik, T. & Säävälä, M. (toim.). (2024). Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2023: Näkökulmana väestösuhteet. TEM oppaat ja muut julkaisut 2024:1 FI. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Raitakari, S., Sapir, H. & Saario, S. (2023) Ihmisoikeuksien toteutuminen ja moninaisuuden huomiointi edellyttävät aikuissosiaalityöltä saavutettavuutta. Teoksessa E. Heino, H. Kara & J. Simola (toim.) Tutkiva sosiaalityö: Sosiaalityö ja moninaisuus. Helsinki: Talentia ry, Sosiaalityön tutkimuksen seura ry, 72–83.

Sapir, H. & Turtiainen, K. (2025) Saavutettava aikuissosiaalityö maahanmuuttaneiden oikeuksien turvaajana. Teoksessa: Ritala-Koskinen, Aino, Räsänen, Jenni-Mari & Salo, Arttu (Toim.), *Sosiaalityö ja sote-integraatio* (sivut 231–258). Tampere University Press.
<https://doi.org/10.61201/tup.961.c1741>

Saukkonen, P. 2020. Suomi omaksi kodiksi. Kotouttamispolitiikka ja sen kehittämismahdollisuudet. Gaudeamus, Helsinki.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. (2014). *Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta*. Finlex.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Sosiaali- ja terveysministeriö (2026) Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaalihuoltolain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi. Lausuntoversio 170426.
<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=3c501baf-4246-445b-8ceb-8e72227b344b> Viitattu 8.6.2026.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2025) Kuntouttavaa työtoimintaa uudistetaan – STM ja TEM kehittävät uusia sosiaali- ja työllisyyspalveluja. Sosiaali- ja terveysministeriön tiedote 25.11.2025. Viitattu 23.1.2026.

THL 2026. Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus. Työn tueksi. Käsitteet. <https://thl.fi/aiheet/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/kasitteet>. Viitattu 30.4.2026.

Turtiainen, K. (2009) Kertomuksia uuden kynnyksellä – Luottamuksen rakentuminen kiintiöpakolaisten ja viranomaisten välillä. *Janus* 17 (4), 329–360.

Vanjusov, H. (2022) Saatavilla, mutta ei saavutettavissa? Sosiaalioikeudellinen tutkimus päihdepalveluihin pääsystä. Itä-Suomen yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-4625-6>

Varjonen, S., Kulmala, M. & Sihvonen, A.-Pe. (2024) ”Ollaan vielä alussa, mutta yritetään” – työntekijöiden näkemyksiä sotepalveluiden saavutettavuudesta Suomeen muuttaneille. *Työelämän tutkimus* 22 (4) 2024.

Liite 1

Ryhmämuotoisten sosiaalipalveluiden kehittämis- ja toimenpide-ehdotukset

1) Ryhmämuotoisten palveluiden kehittämisehdotukset

A) Ryhmämuotoisen sosiaalipalveluiden **kehittäminen kielitietoisemmiksi.**

Kielitietoiset tai monikieliset palvelut eivät ole palveluiden kääntämistä, vaan keinoja, joilla edistetään kaikkien osallistumista riippumatta kielitaustasta.

Kielitietoisuutta ryhmien kontekstissa voidaan edistää palkkaamalla eri kulttuuri- ja kielitaustaisia työntekijöitä tai kokemusasiantuntijoita. Ryhmämuotoisissa sosiaalipalveluissa voitaisiin ottaa myös harjoittelijoita eri kielitaustoista.

Työntekijöiden rekrytoinneissa tulisi huomioida asiakaskunnan monimuotoisuus ja suosia myös työntekijöinä eri kieli- ja kulttuuritaustoista tulevia työntekijöitä.

Työntekijöitä voitaisiin kouluttaa selkokielisyyteen, ja kuva-avusteiseen työskentelyyn, joka tukisi myös oppimisvaikeuksista kärsivien asiakkaiden kielen oppimista. Kielitietoisuusmateriaaleja tulisi kehittää ja ottaa myös osaksi työntekijöiden perehdyttämistä ja lisäkouluttamista. Toiminnan sisältöjen suhteen yhteistyötä voitaisiin lisätä myös monikulttuurisuustyöhön erikoistuneiden kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Sen lisäksi tulisi lisätä tulkkausta tarpeen mukaan. Vieraskielisten asiakkaiden kielitaitoa tulisi vahvistaa myös muuten kuin sosiaalipalveluiden ryhmämuotoisten palveluiden kautta esimerkiksi tukemalla omaehtoisen suomen kielen koulutuksen osallistumismaksuissa.

B) Palveluissa tulisi olla vahvemmin työelämätaitoja vahvistavaa työskentelyä, jolle erityisesti maahanmuuttaneilla asiakkailla on tarvetta, kuten digitaitojen opetus, yhteiskunnan rakenteiden avaaminen, ja oman vaikuttamisen keinot. Palveluissa tulisi olla myös vahvasti asiakkaiden itse suunnittelemaa toimintaa ja esimerkiksi vierailijoita eri ammattiryhmistä: esimerkiksi kokemusasiantuntijanaisia, jotka kertovat, miten ovat yhdistäneet työn ja perhe-elämän. Voisi toteuttaa yhteistyössä esimerkiksi Tampereen International housen kanssa.

C) Pirkanmaan hyvinvointialueen omien ryhmämuotoisten sosiaalipalveluiden kehittämisessä on tarpeen lisätä eri ammattiryhmiä kuntouttaviin ryhmiin. Ryhmiin ehdotetaan kiertävää suomen kielen opettajaa, jolloin suomen opetusta olisi saatavilla tasapuolisemmin eri ryhmissä.

2) Yksilöllisen rinnalla kulkevan tuen vahvistaminen

Vaikuttaviin palveluihin päätyminen edellyttää vahvaa tuntemusta asiakkaan arjesta, toimintakyvystä, taidoista sekä tavoitteista. Maahanmuuttaneiden kohdalla korostuu myös edukatiivinen työote, jossa varmistetaan asiakkaan tiedon saanti palvelujärjestelmästä ja suomalaisesta yhteiskunnasta, mutta samalla päästään keskustelemaan mahdollisista erilaisista käsityksiä, mitä liittyy esimerkiksi sukupuolirooleihin, talouteen, työhön jne. Ryhmämuotoisten palveluiden rinnalla yksilöllistä tukea tarvitsevilla asiakkailla tulee olla riittävän vahva ja pitkäkestoinen tuki, jotta varmistetaan esimerkiksi oikeat terveyspalvelut, kuten traumatyöskentely tai esimerkiksi oppimistaitojen kartoitukset ja muut oppimiseen vaikuttavat haasteet. Työskentelyssä tarvitaan yksilöllisiä ja monialaisia asiakas- ja kuntoutumissuunitelmia rinnalla kulkevan tuen lisäksi.

3) Rakenteiden ja palveluiden monitoimijainen kehittäminen

Ryhmämuotoisia sosiaalipalveluita tulisi kehittää jatkossa monitoimijaisemmin eli kehittämiseen tulisi osallistua ryhmäpalveluissa olevat asiakkaat, asiakkaiden, sosiaalihuollon omatyöntekijät, kuntouttavan työn tekijät työpajoilla, terveydenhuollon työntekijät sekä tarvittaessa muut sidosryhmät kuten 3.sektori ja kunta. KehittämISRakennetta voitaisiin alkaa muodostaa alkuun säännöllisillä tapaamisilla. Omatyöntekijöillä voi olla syvempää tietoa ja ymmärrystä asiakkaiden tilanteista, tarpeista sekä palvelujärjestelmästä, joka ei useinkaan ohjaa kuntouttavan työn sisältöjä. Toisaalta taas omatyöntekijöillä voi olla vähän tietoa siitä, mitä konkreettisia haasteita kuntouttavissa ryhmätoiminnoissa koetaan ja minkälaisia yksilöohjauksen painopisteet ovat.